

به نام خدا

طراحی فضاهای شهری

Urban Space Design

همچنین در مورد فضاهای شهری

کاری از بخش معماری و شهرسازی، مرکز هنری اجتماعی آمد

طراحی فضاهای شهری از دروس مهم و اصلی کارشناسی پیوسته معماری است که جایگزین «تحلیل فضاهای شهری» از دروس اصلی در برنامه قدیمی شده است.

طراحی مجتمع های زیستی (طراحی شهری) برای بهره مندی دانشجویان در تراز کارشناسی رشته معماری باید قدرت شناخت انواع فضاهای شهری را که شامل فضاهای عمومی شهری است برای دانشجویان مهیا ساخته و چگونگی ارتباط تنگاتنگ عرصه های خصوصی را که دانشجویان در قالب طرح های معماری آموخته اند در بستر عمومی شهر توضیح دهد. از این رو تحلیل و طراحی فضاهای شهری از مهمترین مراحل در فرایند طراحی شهری است. اگرچه آشنایی با مفهوم و موضوع طراحی شهری و فرایند تهیه و تولید محصول آن قبل از آشنایی با شیوه ها و تکنیک های تحلیل فضاهای شهری ضروری است، اما تنها از طریق تمرین عملی آموخته های نظری است که می توان سطح مهارتی دانشجویان معماری را در درک و طراحی فضاهای عمومی شهری تکامل بخشید.

اهداف اصلی این درس مبتنی بر زمینه های ادراکی دانشجویان معماری شامل موارد ذیل است:

- * آشنایی دانشجویان با دانش و حرفه طراحی شهری
- * آشنایی با فرایند (های) طراحی شهری
- * آشنایی با تکنیک های برداشت اطلاعات و شناخت فضاهای شهری
- * آشنایی با گونه های مختلف فضاهای شهری (ملی (خودی) و فرا ملی
- * آشنایی با شیوه ها و نظریه ها و تکنیک های مختلف تحلیل فضاهای شهری
- * آشنایی با مبانی طراحی فضاهای شهری
- * تجربه و فهم رابطه ما بین نظر و عمل در قالب یک تمرین و کار عملی

حال با توجه به دو برنامه درسی موجود ، این درس را به طور کامل تشریح میکنیم :

- ۱- برنامه درسی جدید، مصوب سال ۱۳۹۵ که در دانشگاه تهران و بعضی دانشگاه ها طبق آن تدریس می گردد و آخرین بار توسط دانشگاه فردوسی بازنگاری شده است و تا سال ۱۴۰۲ معتبر است .
- ۲- برنامه درسی قدیمی ، مصوب شورای عالی برنامه ریزی سال ۱۳۷۷ که همچنان در دانشگاه علم و صنعت و بعضی دانشگاه ها طبق آن تدریس می گردد.

عنوان درس به فارسی	طراحی فضاهای شهری
عنوان درس به انگلیسی	Urban Space Design
تعداد واحد	۳ (۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی)
تعداد ساعت	۶۴
نوع درس	اصلی
نوع واحد	عملی-نظری
پیش نیاز	مبانی برنامه ریزی فضاهای شهری

هدف کلی درس:

طراحی مجتمع‌های زیستی (طراحی شهری) برای بهره‌مندی دانشجویان در تراز کارشناسی رشته معماری باید قدرت شناخت انواع فضاهای شهری را که شامل فضاهای عمومی شهری است برای دانشجویان مهیا ساخته و چگونگی ارتباط تنگاتنگ عرصه‌های خصوصی را که دانشجویان در قالب طرح‌های معماری آموخته‌اند در بستر عمومی شهر توضیح دهد. مازاین‌رو تحلیل و طراحی فضاهای شهری از مهم‌ترین مراحل در فرایند طراحی شهری است. ماگرچه آشنایی با مفهوم و موضوع طراحی شهری و فرایند تهیه و تولید محصول آن قبل از آشنایی با شیوه‌ها و تکنیک‌های تحلیل فضاهای شهری ضروری است، اما تنها از طریق تمرین عملی آموخته‌های نظری است که می‌توان سطح مهارتی دانشجویان معماری را در درک و طراحی فضاهای عمومی شهری تکامل بخشید.

اهداف اصلی این درس مبتنی بر زمینه‌های ادراکی دانشجویان معماری شامل موارد ذیل است:

- آشنایی دانشجویان با دانش و حرفه طراحی شهری
- آشنایی با فرایند مابطراحی شهری
- آشنایی با تکنیک‌های برداشت اطلاعات و شناخت فضاهای شهری
- آشنایی با گونه‌های مختلف فضاهای شهری ملی خودی و فرا ملی
- آشنایی با شیوه‌ها و نظریه‌ها و تکنیک‌های مختلف تحلیل فضاهای شهری
- آشنایی با مبانی طراحی فضاهای شهری
- تجربه و فهم رابطه ما بین نظر و عمل در قالب یک تمرین و کار عملی

اهداف ویژه درس:

- هدف ویژه طراحی فضاهای شهری را نظم دهی شکلی و عمل‌گرایی به سکونتگاه‌ها می‌توان ذکر نمود، ولی به‌طور خاص اهداف را کسب دانش تخصصی و حرفه‌ای است به‌طور خلاصه در زمینه‌های زیر:
- نظم دهی ساختار شهر و محله و عناصر عمده تشکیل‌دهنده آن‌ها.
- طراحی ساختاری و عملکردی توسعه‌های شهری و محله‌ای در مقیاس‌های مختلف.
- تأکید بر طراحی مبتنی بر اصول، قواعد و معیارهای شکل‌دهنده شهر در طول زمان بر اساس آگاهی فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، حقوقی.
- ارتقاء کیفیت محیط شهری.
- قابل زیست کردن و حیات‌بخشی فضاهای شهری و محله‌ای در مقیاس‌های مختلف.

- ایجاد مکان‌های با هویت مردمی.
- توجه به ملاحظات پایداری در طراحی فضاهای شهری.

سرفصل درس:

سرفصل نظری:

در بخش نظری دو موضوع مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت:

- موضوع تئوری‌های مربوط به ماهیت رابطه انسان با محیط یا فضاهای شهری و ماهیت و موضوع طراحی شهری و قلمرو و عناصر تشکیل‌دهنده آن و به‌طور کلی آنچه لازم است از دانش طراحی شهری در جهت تحلیل و طراحی فضاهای شهری به کلاس ارائه شود.
- موضوع پرداختن به فرآیند طراحی شهری و روش‌ها و تکنیک‌های مؤثر در تحلیل فضاهای شهری

سرخ‌های بخش نظری

- جایگاه و لزوم طراحی شهری در بین دانش و حرفه‌های معماری، شهرسازی و طراحی منظر
- موضوع، ماهیت و تعریف طراحی شهری
- نیازهای انسان و طراحی شهری
- بررسی ادبیات طراحی شهری در رابطه با نگرش‌ها، روش‌ها و تکنیک‌های موجود از طریق منابع ارائه‌شده
- تجربیات طراحی شهری در ایران
- مدل (ها) و فرایندهای طراحی شهری
- انواع گونه‌های طراحی شهری
- مقرهای رفتاری ایزاری جهت تحلیل فضاهای شهری
- اصول و معیارهای طراحی فضاهای شهری

سرفصل عملی:

در بخش عملی در سه مرحله نظریه‌های آموخته شده تجربه می‌گردد:

- شناخت فضا/مکان انتخاب شده با تکیه بر دانش بر گرفته از درس مبانی برنامه‌ریزی فضاهای شهری در نیمسال قبل که رابطه تنگاتنگی با این درس دارد.
- تحلیل فضا/مکان شناخته شده بر اساس تکنیک‌های آموخته شده در این درس.
- ارائه راهکارها و طراحی یک فضای شهری انتخاب شده.

سرخ‌های بخش عملی:

- انتخاب یکی از گونه‌های طراحی شهری جهت طراحی مجتمع زیستی
- تعریف مسئله و بیان موضوع و اهداف طرح
- مطالعات موضوعی: بررسی و شناخت گونه فضا (میدان، خیابان، محله و سایر فضاهای عمومی)
- مطالعات موضعی شامل:
 - بررسی تاریخچه فضا
 - بازنمایی ساختار فضایی (سه بعدی) فضا

- شناخت و تحلیل فضا شامل: شناخت محورهای عملکردی، زیبایی شناختی، معناشناختی و زیست محیطی
- تحلیل فضا به تفکیک هر یک از محورهای شناخته شده
- تحلیل یکپارچه فضا از طریق تحلیل سوات
- تدوین اهداف طرح
- تدوین اهداف عملیاتی و راهبردها و راهکارهای طراحی (راهنمای طراحی)
- تدوین گزینه‌های طراحی و ارزیابی و ارائه گزینه نهایی
- طراحی سه‌بعدی، پلان‌ها و نماهای شهری،
- تنظیم گزارش طرح

روش یاددهی-یادگیری:

بخش نظری درس از طریق ارائه سمینارها توسط استاد درس در بخش اول ساعات کلاسی ارائه می‌گردد. در مروری بر ادبیات طراحی شهری دانشجویان، در گروه‌های سه‌نفره، به ارائه سمینارها از منابع مشخص شده توسط استاد درس می‌پردازند. از این منظر سعی می‌شود تا دانشجویان در بحث‌های کلاسی مشارکت داشته باشند. در ساعت باقی کلاس روند انتخاب سایت و انجام کار عملی بر اساس فرایند طراحی و تحلیل فضاهای شهری (مجتمع زیستی) از طریق کرکسیون با گروه‌های کاری دانشجویان انجام می‌شود.

روش ارزیابی:

- ارزشیابی درس مستمر و بر اساس تحویل پروژه بر مبنای روند ذیل می‌باشد:
- حضور فعال دانشجو در کلاس در قالب سمینارها و تعامل با سایرین،
 - ارزشیابی بر اساس سمینارهای ارائه شده توسط دانشجویان (برگزاری آزمون نظری در صورت لزوم)
 - ارزشیابی پروژه عملی دانشجویان در انتهای نیمسال تحصیلی.

ارزشیابی مستمر	میان‌ترم	آزمون نهایی	پروژه
۱۰٪		۵۰٪	۴۰٪

تجهیزات و امکانات موردنیاز برای ارائه:

فضای کلاس، ویدیو پروژکتور.

منابع اصلی:

- اسپریرینگن، پل د. (۱۳۷۷)، تدارک یک برداشت بصری، فصل سوم کتاب طراحی شهری: معماری شهرهای بزرگ و کوچک، ترجمه سارا مهرغلیزاده، در مجموعه مقالات طراحی شهری، شماره ۱، زمستان، صص ۱۳-۴۰، تهران، سازمان زیباسازی شهر تهران.
- الکساندر، کریستوفر، آرتمیس هاجونیس و اینگویه کینگ (۱۳۷۳)، تئوری جدید طراحی شهری. ترجمه محمد تقی زاده، تهران، نشر توسعه.
- بحرینی، حسین (۱۳۷۵)، تحلیل فضاهای شهری، تهران، دانشگاه تهران.

- بحرینی، حسین (۱۳۷۷)، فرایند طراحی شهری، تهران، دانشگاه تهران.
- بنتلی، آیزن و دیگران (۱۳۸۲)، محیط‌های پاسخ‌ده: کتاب راهنمای طراحان، ترجمه مصطفی بهزاد فر، تهران، دانشگاه علم و صنعت ایران.
- بیکن، ادموند (۱۳۷۶)، طراحی شهرها، ترجمه فرزانه طاهری، تهران، وزارت مسکن و شهرسازی، دفتر مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.
- توسلی، محمود (۱۳۶۰)، ساخت شهر و معماری در اقلیم گرم و خشک ایران، چاپ چهارم، تهران، دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران.
- توسلی، محمود (۱۳۶۵)، اصول و روش‌های طراحی شهری و فضاهای مسکونی در ایران، جلد اول، تهران، وزارت مسکن و شهرسازی، دفتر مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.
- توسلی، محمود (۱۳۶۷)، اصول و روش‌های طراحی شهری و فضاهای مسکونی در ایران، جلد دوم، طراحی دسترسی، تهران، وزارت مسکن و شهرسازی، دفتر مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.
- توسلی، محمود (۱۳۷۶)، طراحی شهری در بخش مرکزی تهران، تهران، وزارت مسکن و شهرسازی، دفتر مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.
- توسلی، محمود (۱۳۷۹)، طراحی شهری خیابان کارگر: ساماندهی و نظم دهی ترکیب بدنه خیابان، تهران، وزارت مسکن و شهرسازی، شرکت عمران و بهسازی شهری.
- تیبرگ، سون (۱۳۷۴)، دیدگاه‌هایی درباره ایجاد و گسترش محیط شهری بدون مانع، ترجمه مهدی بابایی اهری، تهران: سازمان مشاور فنی و مهندسی تهران.
- حبیبی، سید محسن (۱۳۷۸)، از شار تا شهر: تحلیلی تاریخی از مفهوم شهر و سیمای کالبدی آن: تفکر و تأثر. چاپ دوم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- حکیم، بسیم سلیم (۱۳۸۱)، شهرهای عربی اسلامی: اصول شهرسازی و ساختمانی، ترجمه محمدحسین ملک احمدی و عارف اقوامی مقدم، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- هدمن، ریچارد و آندرو یازوسکی (۱۳۷۰)، مبانی طراحی شهری، ترجمه راضیه رضازاده و مصطفی عباس زادگان، تهران، دانشگاه علم و صنعت ایران.

- کارمونا، منیو (۱۳۸۸)، مکان‌های عمومی، فضاهای شهری. تهران: دانشگاه هنر

- Moughtin, Cliff (۱۹۹۶), Urban Design: Green dimensions, London, Oxford, Architectural Press.
- Moughtin, Cliff (1999[1992]), Urban Design: Street and Square, 2nd ed. Oxford, Architectural Press.
- Moughtin, Cliff; R. Cuesta; C. Sarris; P. Signoretta (1999), Urban Design: Method and techniques, Oxford: Architectural Press.
- Moughtin, Cliff, Taner Oc and Steven Tiesdell (1999[1995]), Urban Design: Ornament and Decoration, Oxford, Architectural Press

Amadgp.ir

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس کارشناسی مهندسی معماری مصوب شورای عالی برنامه ریزی ۱۳۷۷/۸/۲۴:

تحلیل فضاهای شهری

پیشنیاز: ندارد

نوع واحد: نظری، عملی

تعداد واحد: ۳ واحد

هدف:

- آشنایی با فضاهای شهری و دانش طراحی شهری
- آشنایی با مبانی طراحی در مقیاس مجموعه‌های معماری و یا طراحی عناصر معماری در مجموعه‌های شهری

موضوع:

محتوای درس شامل دو بخش اصلی به شرح زیر است:

۱- شناخت و تحلیل فضا در مقیاس خرد و کلان:

این بخش از درس که حدود ۲/۳ ساعات به آن اختصاص داده می‌شود شامل مباحث زیر خواهد بود:

- تعریف و تحدید طراحی شهری و طراحی در مقیاس کلان و معرفی تخصص‌های وابسته و تعیین نقش معمار در گروه‌های برنامه‌ریزی و طراحی در مقیاس پروژه‌های بزرگ و طراحی شهری.
- تعریف و تحلیل رابطه انسان و محیط اعم از محیط طبیعی، محیط مصنوع و محیط اجتماعی و فرهنگی و تعیین نقش عوامل مذکور در ساخت و سازمان فضایی معماری در مقیاس خرد و کلان.
- معرفی سیما، بافت و استخوانبندی شهرها و مجتمع‌های زیستی (مقیاس کلان).
- معرفی و تحلیل عناصر معماری بعنوان دانه‌های سازنده فضاهای شهری و نقش آنها در سیما، بافت و معماری شهری (رابطه اجزاء و کل).
- معرفی و تحلیل انواع سازمان‌های فضایی در مقیاس مجموعه‌های معماری مانند سازمان‌های خطی، مرکزی، گروهی، شعاعی، شطرنجی و غیره.
- معرفی و تحلیل فضاهای شهری: مانند میدان‌ها - خیابان‌ها و معابر و فضاهای متوالی در مجتمع‌های شهری در این بخش از درس می‌توان به معرفی انواع شبکه‌های ارتباطی از دید مهندسی ترافیک و نیز فضای خیابان بعنوان فضای شهری و زندگی جمعی پرداخت.
- معرفی و تحلیل کیفیت‌های بصری و ادراکی در فضاهای شهری مانند وحدت، تنوع، مقیاس انسانی، توالی فضایی سلسله مراتب، جهت‌یابی، احساس مکان، هویت و غیره با معرفی نمونه‌های مثبت و منفی.

در بخش تحلیل فضا لازم است به موازات مطالب ارائه شده در کلاسها دانشجویان تمرینهای عملی لازم را برای درک و فهم بهتر مطالب و کاربرد آنها در طراحی پروژههای معماری انجام دهند. در این مورد می توان از دو روش مکمل استفاده نمود شامل:

آ- انجام اسکیس و یا پروژههای کوتاه مدت در حد ارائه ایدههای طراحی

ب- معرفی و تحلیل فضاهای موجود اعم از قدیمی و جدید توسط دانشجویان و بحث و تحلیل در جلسات درس.
۲- روند و تکنیکهای طراحی شهری:

این بخش از درس که ۱/۳ ساعات به آن اختصاص دارد شامل مباحث زیر خواهد بود:

- روش مطالعه و روند طراحی شهری

- روش تجزیه و تحلیل سایت در مقیاس خرد و کلان

- تعیین عوامل موثر در طراحی استراکچر اصلی مجموعهها و فضاهای پر و خالی در مقیاس مجموعههای معماری

- فنون طراحی در فضاهای شهری

- معرفی و تحلیل نمونههای طراحی ساخته شده

روش ارائه:

ارائه این درس از طریق جلسات سخنرانی توأم با مباحثه و نیز جلسات نقد و بررسی تمرینهای دانشجویان صورت میگیرد.

تمرین دانشجویان شامل معرفی و تحلیل مجموعههای انتخابی و نیز انجام اسکیسهای کوتاه مدت است. این

اسکیسها در حد ایدههای طراحی، متناسب و به موازات مطالب ارائه شده در کلاسها خواهند بود.

در ارائه مطالب و همچنین انتخاب موضوع تمرینها باید نقش معمار و مقیاس نیازهای آموزشی وی در طراحی عناصر

و مجموعههای معماری مورد توجه قرار گیرد.

